

İZMİR-DİKİLİ'NİN EKOTURİZM VE AÇIK ALAN REKREASYONU POTANSİYELİ: TESPİT VE TEKLİFLERİMİZ

Musa GENÇ*

Öz

Bu çalışmada, İzmir-Dikili'de turizm hakkında şimdiye kadar yapılmış araştırma ve diğer yayınlar taranmış ve takiben gerçekleştirilen arazi incelemeleri ile ilçe sınırları içinde kalan ekoturizm ve açık alan rekreasyonu kaynaklarının mevcut potansiyeline ilişkin tespitlerde bulunulmuştur. Kendi tespitlerimiz, kaynakça verileri ile birlikte değerlendirilmiş ve Dikili'de yakın, orta ve uzun vadede yapılabilecek çalışma ve yatırımlara ait önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ekoturizm, Açık Alan Rekreasyonu, İzmir, Dikili.

ECOTOURISM AND OUTDOOR RECREATION POTENTIAL OF IZMIR-DIKILI: OUR DETERMINATION AND SUGGESTIONS

Abstarct

In this study, previous researches and publications regarding tourism in the county of Dikili, one of the Izmir's counties in Aegean region of Turkey, were scanned at first stage. And then, the investigations carried out on the several sites in Dikili, and the present natural, historical and cultural resources in Dikili have been evaluated to estimate ecotourism and outdoor recreation potential of the county. And finally, our own determination has been evaluated together with the bibliographic data; and some suggestions regarding possible future studies and investments which can be realized in Dikili were explained for the short, medium and long-term.

Keywords: Ecotourism, Outdoor Recreation, Izmir, Dikili.

Giriş

Dünya turizm literatürü incelendiğinde, ekoturizmin **çiftlik turizmi, köy turizmi, yayla turizmi, tarımsal turizm, yeşil turizm** ve **kırsal turizm** gibi farklı isimlerle anlatıldığı görülür.

*Emekli Prof. Dr., İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ekoturizm Anabilim Dalı Kurucu Başkanı, Çiğli – İZMİR, Tel. 05052998293, E-posta. msgnc61@gmail.com

Nedeni, ekoturizmin kapsamı hakkında hâlâ ortak bir görüşün olmamasıdır. Ekoturizm üzerinde fikir birliğine varılan temel karakteristikler ise şöyle sıralanabilir (Akay ve Zengin , 2012);

- Doğa temellidir; ziyaretçiler doğal alanlardaki doğal ve geleneksel kültür unsurlarını gözlemler ve anlamaya çalışır.
- Biyoçeşitliliğin korunmasına katkıda bulunur.
- Yerel toplumların refahını destekler.
- Olumsuz çevresel ve sosyo-kültürel etkileri asgariye indirmek için aktivitelerini, hem turistlerin hem de yerel halkın sorumluluğunda düzenler.
- Yenilenemez kaynakların en az kullanımını gerektirir.
- Yerel mülkiyetin ve yerel topluma dönük istihdam imkânlarının üretilmesini öngörür.

Ekoturizm, kitle turizmi kapsamında doğada gerçekleştirilen rekreasyonel ve turistik faaliyetlerin, çevreye olan olumsuz etkilerindeki artışa bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Sürdürülebilir turizmin bir çeşidi olarak da nitelendirilen ekoturizmin asıl kaynağı doğadır ve ekoturistik aktivitelerde, doğallığını kaybetmemiş ve kirlenmemiş yerlerdeki kanyon, mağara, şelale ve göl gibi oluşumlarla anıt ağaçlar, yabancı bitkiler ve hayvanlar özellikle gözlenir ve incelenir. Yine, doğal kaynaklar üzerindeki baskıyı hafifletmek amacıyla, kitle turizminde olduğu gibi, yerel tarihi ve kültürel değerlerin bulunduğu yerlere de mutlaka seyahatler yapılır.

Ekoturizm turlarına genellikle küçük gruplar katılmakta ve gruptaki kişi sayısı çok defa 20'yi aşmamaktadır. Dünya ekoturizm merkezlerindeki konaklama üniteleri de çoğunlukla 100 yatak kapasitelidir. Bu alanda çalışan seyahat acenteleri/tur operatörleri de ağırlıklı olarak küçük ve orta ölçekli işletmelerdir.

Ekoturizm kapsamında, yapılan temel faaliyetler şu şekilde sıralanabilir:

- Akarsu Turizmi
- Atlı Doğa Yürüyüşü
- Av Turizmi
- Bisiklet Turizmi
- Botanik Turizmi
- Dağcılık
- Doğa Eğitimi
- Doğada jeotermal turizmi
- Doğa Yürüyüşü (Trekking)
- Doğada Görüntü Avcılığı
- Fauna Turizmi (Yaban Hayatı Gözlemciliği)

- Festival Turizmi
- Gem Safari (Süs Taşları Toplama Gezisi)
- Golf Turizmi
- Hava Sporları Turizmi
- İzcilik
- Jeoturizm
- Kamp-Karavan Turizmi
- Kaya Tırmanışı
- Kelebek Gözlemciliği
- Kış Turizmi
- Kuş Gözlemciliği
- Macera Parkında Eğlenme
- Mağara Turizmi
- Şnorkelle Denizaltı Gözlemciliği
- Sportif Olta Balıkçılığı
- Stabilize Yolda Tekerlekli Sandalye ile Doğa Gezintisi
- Sualtı Dalış Turizmi
- Tarım ve Çiftlik Turizmi
- Yayla Turizmi
- Yön Bulma (Orienteering)
- Bungee jumping

Rekreasyon ise, Latince bir kavram olup, “re- yeniden” ve “create- kazanma” sözcüklerinden oluşmuştur. Rekreasyon, bir bireyin fiziksel ve düşünsel olarak dinlenmek ve enerji toplayıp yenilenmek için, boş zamanında (leisure time), öz iradesiyle, kültürel birikimine göre ve var olan imkânları çerçevesinde ve ticari hiçbir beklentisi olmadan, kapalı (indoor recreation) veya açık alanda (outdoor recreation) gerçekleştirdiği aktivitelerin tamamını içerir. Turizm ve rekreasyon faaliyetleri büyük ölçüde örtüşen faaliyetlerdir; fakat bir eğlence-dinlenme faaliyetinin, turizm olarak nitelendirilebilmesi için mekân değişikliği şart iken, kişi bulunduğu yerde de rekreasyonel faaliyetler yapabilir. Ayrıca, turistik faaliyetlerde konaklama mecburi iken, rekreasyon günü birlik de gerçekleştirilebilir. Bu açıklamalar dikkate alındığında, yukarıda belirtilen ekoturistik aktivitelerden her biri, mekân değiştirmeden veya mekân değiştirip günü birlik yapıldığında, açık alan rekreasyonu aktivitesine (outdoor recreation) dönüşür.

Yabanıl hayat alanlarında gözlemcilik ve avlanma, şifalı bitkileri doğal mekânlarından toplama, meyveleri dalından toplayıp yeme, dağa tırmanma ve kaya tırmanışı, yamaç paraşütü,

hatta **bungee jumping** gibi merak ve heyecan tutkunlarının yaptıkları çeşitli doğa sporları, giderek daha çok betonlaşan il hatta ilçelerde yaşayan insanların bile doğal ortamlara yönelmesine neden olmaktadır. Bu faaliyetlere katılma arzusu yanında, sakin ve huzurlu bir ortamda bulunma, muhteşem güzellikteki manzaraları seyretme isteği, her geçen gün daha fazla insanı doğal mekânlarda rekreasyonel ve ekoturistik faaliyetlere yönlendirmektedir.

Öyle ki, TÜRSAB Doğa ve Macera Turizmi Raporu'nda (Anonim, 2015a) da vurgulandığı gibi;

- 2014 yılında uluslararası seyahat eden turist sayısı 1 milyar 138 Milyon kişi; yaratılan ekonomik hacim 1,2 trilyon doları bulmuştur.
- Dünya'da turizm sektörü yıllık yüzde 4-7, doğa ve macera turizmi yıllık yüzde 20-30 büyümektedir.
- Doğa ile ilgili turizm hareketlerinin 2014 yılı sonunda ulaştığı rakam 400 milyar dolar civarındadır.
- Bunların içinde sadece macera turizmi segmentinin 2014 yılı pazar büyüklüğü 263 milyar dolara çıkmıştır.
- Ekoturistlerin 3'te 1'i, çevreye duyarlı tatiller için yüzde 2 ila yüzde 40 arasında daha fazla ödeme yapmaya gönüllüdür.
- Seyahat eden insanların % 98'i, kendini çevreye duyarlı addetmekte olup, bu da 1 milyardan fazla kişi demektir.
- Seyahat eden insanların % 79'u, çevreye duyarlı tesislerde konaklamak istemektedir.
- Seyahat eden insanların % 20'si, milli parkları ziyaret etmeyi tercih etmektedir.
- Seyahat eden insanların % 15'i, alışılmadık macera sporlarını yönelmektedir.

Turizm gelirleri bakımından dünyanın ilk on ülkesi arasında yer alan Türkiye için, turizmde sürdürülebilirlik, önemi tartışılmaz bir hedef haline gelmiştir. Nitekim Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca hazırlanan Türkiye Turizm Stratejisi 2023 Eylem Planında (Anonim, 2007), doğal, kültürel, tarihi ve coğrafi değerlerin koruma-kullanımında sürdürülebilirlik vaz geçilemez hedeflerdendir.

Ülkemizi ziyaret eden turistlerin büyük çoğunluğu halen, yaz aylarında ve belli yörelerde yoğunlaşan "**Deniz-Güneş-Kum**" turizmini tercih etmektedir. Türkiye maalesef, otelden dışarı çıkmayan, yerel toplum ve kültürle ilgilenmeyen, az eğitilmiş ve düşük gelir seviyesine sahip bir turist kitlesine hizmet eder durumdadır. Diğer yandan, kitle turizmiyle doğal kaynaklarımızın hoyratça kullanıldığı ve yerel otantik kültürün olumsuz etkilendiği de Türk Turizminin nahoş gerçeklerindedir.

Ekoturizm kavramının gelişmesiyle beraber, son yıllarda Türkiye’de de bazı tur operatörleri ve seyahat acentaları, ortaya çıkan yeni turist profiline beklentilerine uygun olarak doğanın içinde, aktif, macera ağırlıklı turlar düzenlemeye başladılar. Ancak ekoturizm felsefesinden uzak bu aktiviteler için ekoturizm potansiyeli olan alanlarda denetimsiz ve doğayla bağdaşmayan yapılaşmalar giderek artmakta, flora ve fauna üzerinde olumsuz etkiler görülmektedir. Hâlihazır ekoturların çevre bilinciyle yapıldığı iddia edilse de plansız ve denetimsiz bir şekilde yapılan bu turizmi ekoturizm, bu turlara katılan turistleri de ekoturist olarak adlandırmak imkânsızdır.

Materyal ve Yöntem

Bu çalışma, hâlâ makalelere konu olmaya devam eden kavram ve tanım tartışmalarına girmeden, ekoturizm ve açık alan rekreasyonu faaliyetleri kapsamında, İzmir-Dikili ilçesindeki mevcut potansiyeli belirlemek ve bu bağlamda yakın orta ve uzun gelecekte öncelikle yapılması gereken çalışma ve yatırımlar için öneriler geliştirmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bunun için önce, Dikili için bu özel konuda ve bugüne kadar yapılmış temel sayılabilecek yayınlar incelenmiştir. Bu temel eserler, Atabek ve Baysal (2011)’ın “Turizm için Dikili (İzmir)’nin doğal ve kültürel kaynaklarını kullanma” konulu bildirimleri, Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, IV. Bölge Müdürlüğü, İzmir Şube Müdürlüğüne hazırlanan (Anonim, 2013) “İzmir İlinde Doğa Turizmi Master Planı” ve İzmir Kalkınma Ajansının (Anonim, 2010) “İzmir İlçeleri GZFT (Swot) Analizi” isimli yayınıdır. Yine bu amaçla, “Yerlitahtacı Altın Madeni Açık Ocağın İşletmeciliği Projesi Nihai ÇED Raporu” (Anonim 2009a) ile İrlanda Ulusal Standardından da (Anonymous, 2008) istifade edilmiştir.

Bu kaynakça taramasından sonra, gerçekleştirilen arazi incelemeleri ile ilçe sınırları içinde kalan ekoturizm ve açık alan rekreasyonu kaynaklarının mevcut potansiyeline ilişkin tespitlerde bulunulmuştur. Kendi tespitlerimiz, kaynakça verileri ile birlikte değerlendirilmiş ve Dikili’de yakın, orta ve uzun vadede yapılabilecek çalışma ve yatırımlara ait öneriler geliştirilmiştir.

Tespit ve Tekliflerimiz

Dikili için İZKA (İzmir Kalkınma Ajansı) tarafından yaptırılan GZFT (Swot) analizi sonuçları Tablo 1’de görülebilir. Kendi tespitlerimiz yanında, diğer kaynakça ve Tablo 1 verilerine göre tespitlerimiz ve Dikili ekoturizm ve rekreasyonuna ilişkin tekliflerimiz, kapsamlı bir şekilde aşağıda açıklanmıştır.

Tablo 1. Dikili ekoturizm ve rekreasyon kaynaklarına ilişkin GZFT (Swot) analizi sonuçları (Anonim, 2010).

DİKİLİ	GÜÇLÜ YANLAR	ZAYIF YANLAR	FIRSAT	TEHDİT
EKONOMİK	Zeytin başta olmak üzere tarımsal ürün çeşitliliği	Tarımda sermaye ve mali kaynak yetersizliği	İlçede sahil olması nedeniyle balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği yapılabilecek imkan ve yerlerin mevcut olması	Tarımsal destekleme politikalarının değişme eğilimi
	Kültür ırkı süt ve besi sığırcılığı yapılması ve yeterli altyapı ile yem bitkisi yetiştiriciliği için arazi varlığı bulunması	Teknik altyapı ve üretim konularında ihtiyaç duyulan bilgi birikiminin olmaması	Jeotermal su kaynakları kullanılarak seralarda sebze üretimi fırsatı ve organik tarım uygulamaları olanağı	Küresel ısınma nedeniyle meydana gelen kuraklık
	Broiler tavuk ve hindi yetiştiriciliği yapılan işletmelerin mevcut olması	Tarım alanlarının amaç dışı kullanıma açılması	Doğal ve organik ürünlere olan ilginin artması	Daha verimli ürün alınabilecek alanlara zeytin ağaçlarının dikilmiş olması
	Fıstık çamı ağaçlandırmacılığı yapılması	Keçi hayvancılığının ağıl hayvancılığı düzeyinde gerçekleşmemesi	Jeotermal enerji kullanılarak organik ürünler üretilmesi bu nedenle düşecek maliyetlerin dış pazarda rekabet şansını artıracak olması	Zeytin ağacı dikiminin uygun yamaç alanlarda yapılmıyor olması
	İlçeye özgü koruk şurubu üretimi	Seracılık konusunda jeotermal altyapıyı sağlayacak ve ilk kuruluştaki sabit yatırımları yapacak sermaye birikiminin bulunmaması		
	Su ürünleri yetiştirmeye uygun alanların bulunması	Su ürünleri potansiyelinin yeterince değerlendirilmemiş olması		
	Türkiye'de ve Dünyada rekabet edebilir düzeyde seracılık yapılması	Plansız olarak yapılan tarımsal üretim		
	Zeytin başta olmak üzere organik tarım yapılması	Tarım politikasının ve stratejisinin belirlenmemiş olmasının yarattığı verim kaybı (ürün desenine ve planlamasına yönelik bir çalışmanın olmaması)		
	Sol sahil sulama birliğinin varlığı (Balıkesir Madra sulama barajı -ortak-)	Tarımsal ürünlerde pazarlama ve kalite eksikliği		
	Deliktaş köyünde tarımsal sulama alanı			
	Deliktaş köyünde 10 ton kapasiteli süt toplama tesisi			
	Çilek üretiminin yapılıyor olması			

DİKİLİ				
EKONOMİK	GÜÇLÜ YANLAR	ZAYIF YANLAR	FIRSAT	TEHDİT
Tarım	Hibrit tohum yetiştiriciliğinin yapıyor olması (ayçiçeği ve mısırdaki özelliklerle)			
	Tütün üretiminden bamyaya üretimine geçiş			
	Dalyan'ın balıkçılık sektöründeki önemi			
	Su ürünlerinin çeşitliliği bakımından zenginlik			
	Doku kültürü laboratuvarının bulunması (Tamamlanmış TÜBİTAK ve AB projeleri)			
Ticaret	Limanın turizm ve dış ticaret açısından potansiyelini artırması			
Turizm	Kesintisiz 20 km toplam 40 km.'lik kumsalı olması	Turizm alanlarının amaç dışı kullanımı	İklimi, bozulmamış doğal yapısı ile turizmde gelişme olanağı	İlçenin merkezinde yer alan limanın çevre kirliliği ve gürültü yaratarak turizmi olumsuz etkilemesi
	Turizm Altyapı Hizmet Birliğinin kurulmuş olması	Turizm alanlarına yönelik yeterli tanıtımın yapılamaması	Turizm talebindeki artış	
	Su sporlarına olanak verecek olan su altı ve su üstü parkur alanlarının mevcut olması	Turizme yönelik hizmet sektöründe bilinç, eğitim, kalite eksikliği	Sağlık turizminin önem kazanması	
	Termal Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi ilan edilmesi	Turizm Danışma Bürosunun etkin çalışmaması (eleman eksikliği var)	Tarihi merkeze, Bergama'ya yakınlık	
	Mavi bayraklı plajların bulunması	İlçenin turizme yönelik tanıtım altyapısında eksiklik		
	Kültür turizmine olanak sağlaması (Yunan Adalarıyla iyi ilişkiler)	Sağlık turizmine imkan verecek yatırımlara yönelik sermaye yetersizliği		
	18 bin ile 20 bin arası yazlık konutun bulunması			
	Sağlık turizminde kullanılacak olan şifalı çamurun bulunması (peloid)			

DİKİLİ				
EKONOMİK	GÜÇLÜ YANLAR	ZAYIF YANLAR	FIRSAT	TEHDİT
İşletme/Girişimcilik Kapasitesi		Girişimcilik ve işletmecilik kültürünün yerleşmemiş olması		
İşgücü		Kalifiye iş gücü yetersizliği		
		Bölge içinde iş sahalının bulunmaması nedeniyle yaşanan işsizlik oranının üst seviyelerde olması		
		Bölgeye göçlerin olması sebebiyle işsizlik oranının artması		
		Genç nüfus için iş alanlarının bulunmaması		
Genel	Yağcıbedir halılarının dokunuyor olması	Sektörel bazlı yurtdışı tanıtım yetersizliği		Uluslararası ticaretin giderek serbestleşmesi (kotaların kalkması)
		Yöreye özgü ürünlerin tanıtılmaması		Türkiye'de üretim girdi fiyatlarının yükselmesi
		Uygun yatırım alanlarının iyi yönlendirilememesi		Plansız ve hızlı büyüme eğilimi
SOSYAL VE KÜLTÜREL YAPI	Eğitim düzeyinin yüksekliği nedeniyle sivil toplum örgütlenmesinin gelişmişliği	Sağlık ve eğitim sektörlerindeki altyapı yetersizliği		
	Festival deneyiminin bulunması	Sosyal altyapı eksikliği		
	Uzlaşma kültürünün olması			
	İlçede güvenlik sorununun olmaması			
	Halkın okuma yazma oranının yüksek oluşu			
ÇEVRE ve ENERJİ	Çandarlı, Denizköy ve Bademli Köylerinin üst yamaçlarında rüzgar enerjisi potansiyeli	Çevre yatırımları ile alt yapı yatırımlarının paralel yürümemesi	Ulusal ve uluslararası düzeyde alternatif enerjiye olan ilginin artması	Ormanları tehdit eden 15000 adedi bulan keçi hayvancılığının varlığı

DİKİLİ	GÜÇLÜ YANLAR	ZAYIF YANLAR	FIRSAT	TEHDİT
DOĞAL VE KÜLTÜREL VARLIKLAR	Jeotermal su kaynaklarının ilçede bulunması		İlçenin Turizm Bakanlığınca Jeotermal Koruma Alanı ilan edilmiş olması	Meydana gelebilecek kuraklık ile ilçede bulunan ormanlık alanlardaki yangın riski
	Denizköy ve Bademli Köylerinin üst yamaçlarında rüzgar enerjisi potansiyeli			1.derecede deprem kuşağı üzerinde bulunması
	Tarihi Aterna ve Çandarlı kalelerinin varlığı			Yöredeki keçi yetiştiriciliğın orman dokusuna zarar veriyor olması
	10.000 çeşit bitkiye sahip botanik bahçesinin bulunması			
	Şifalı çamurun bulunması			
	Perlit, bazalt ve granit gibi önemli maden yataklarının bulunması			
	Dünyadaki 5 sualtı ormanından birisinin burada bulunması			
ALTYAPI VE KENTLEŞME	Dikili'nin deniz ve hava yolu bakımından Midilli Adası'ndan faydalıyor olması	İlçenin il merkezine olan uzaklığı		
		Kentsel projelerin az olması		
		İlçenin merkezinde yer alan limanın çevre kirliliği ve gürültü yaratarak turizmi olumsuz etkilemesi		
		Yazlıklar nedeniyle yaz döneminde artan nüfusun kent yerleşiminde yarattığı sorunlar		
		Kentleşme ve kentsel planlamada yetersizlik		

Dikili'nin Ekoturizm ve Açık Alan Rekreasyonu Kaynakları

Bir yerde ekoturizm ve rekreasyon, öncelikle iklim ve doğal kaynaklarla, ardından özgün sosyo-kültürel birikim ile gelişir. Mevsimlerin yıl içine dağılımı, yıllık ortalama, en düşük ve en yüksek sıcaklıklar, nem ve güneşli gün adedi; kısaca iklimin farklı mevsimlerde turizm ve rekreasyon için elverişli olup olmadığı, ekoturizmde de çok önemlidir. İzmir-Dikili'de yıllık ortalama sıcaklık 16°C, en düşük sıcaklık ocak ayında ve 7,9°C, en yüksek sıcaklık ise temmuz ayında ve 26°C'dir. Dikili'de yılın 160 günü hava açıktır ve bunun 70 günü yaz aylarına rastlar. Yıllık toplam yağış 575,8 mm olup, yarısından fazlası kış aylarında görülür (Atabek ve Baysal, 2011) . Dikili'de, ilçenin üç tarafı denizle çevrili olmasına rağmen nispi nem düşüktür. Sulu dere ve ırmakların çok bol olduğu bir yer de değildir. Esas akarsu Bakırçay'dır; fakat Bakırçay'ın yaz aylarındaki debisi, akarsu sporları için yetersizdir. Hatta bir sulak alan olan Bakırçay ve Deltası için **“sulak alan yönetim planı”** halen yoktur (Anonim, 2013).

Dikili iğne yapraklı ormanları kızılçam, karaçam ve az miktarda fıstık çamından oluşur. Denizden 600 m yüksekliğe kadar kızılçam, sonra kızılçam-karaçam karışık ve daha yukarılarda karaçam ormanları vardır. Yerel özelliklerce elverişli, kuytu ve nemli dere yataklarında çınar, kestane, dişbudak, söğüt, kavak, akçağaç, karaağaç ve kızılçık gibi yapraklı ağaçlar yayılım gösterir. Türk meşesi, tüylü meşe ve palamut meşesi de bu ormanların karakteristik ağaçlarındandır. Dikili ilçesi dâhilindeki maki sahalarında mersin, defne, sandal, kocayemiş, kermes meşesi, katran ardıcı, katırtırnağı, kurtbağrı, keçiboğan, tespih çalısı, karaçalı, herdemtaze, peruka çalısı, akçakesme, sakız, boyacı sumacı, yabancı zeytin (delice), kocarçalı, zakkum, ahlat, yabancı kuşkonmaz, ağaç fundası ve pembe çiçekli funda gibi bitkiler yetişmektedir (Anonim, 2013).

Üç tarafı denizlerle çevrili, farklı kültürlerin ve inançların bir arada uzun yıllar yaşadığı bu ilçe, mükemmel doğasıyla birlikte eşsiz bir kültürel mirasa da sahiptir. Henüz gelişmekte olan bir ilçe olduğundan, bu miras Dikili'de hayatın kendisidir ve bu, ekoturizm ve rekreasyon için çok önemlidir.

Dikili'de yaptığımız doğa gezi ve incelemelerimize göre, yaklaşık 30 civarındaki ekoturizm ve açık alan rekreasyonu faaliyetinden aşağıda sıralanan 20 adedini, Dikili'de planlamak ve uygulamak mümkün görünmektedir:

- Atlı Doğa Yürüyüşü
- Av Turizmi
- Bisiklet Turizmi
- Botanik Turizmi
- Doğa Eğitimi

- Doğa Yürüyüşü (Trekking)
- Doğada Görüntü Avcılığı
- Fauna Turizmi (Yaban Hayatı Gözlemciliği)
 - Bölge ırkı dağ sığırları,
 - Kuş,
 - Tavşan,
 - Yılkı atları,
 - Orman ve Su İşleri Bakanlığında kiralanacak bozuk bir orman alanında, kelebekleri cezbeden çalı türleriyle oluşturulacak yaklaşık 1- 2 hektarlık bir kelebek gözlem alanı tesis edip, kelebek gözlemciliği
- Festival Turizmi
- Hava Sporları Turizmi
- İzcilik
- Kamp-Karavan Turizmi
- Kaya tırmanışı
- Macera parkında eğlenme
- Mağara Turizmi
- Sportif Olta Balıkçılığı
- Stabilize Yolda Tekerlekli Sandalye ile Doğa Gezintisi
- Sualtı Dalış Turizmi
- Şnorkelle Denizaltı Gözlemciliği
- Tarım ve Çiftlik Turizmi
- Yayla Turizmi

Halen düzenlenmekte olan festival ve panayırılar da ekoturizmi destekleyen kültürel etkinliklerdir. Özellikle kırsalda yöre halkının sadece evlerinde üretip tükettiği yerel yemekler, içecekler ve el sanatları da önemli ekoturizm değerleridir. “İnsanların dini inançlarını tatmin etmek amacıyla kutsal mekânları ziyaret etme eğilimi” olarak tanımlayabileceğimiz **inanç turizmi** ile birlikte yine “insanların sinirsel ve bedensel yorgunluklarını gidermek, çeşitli rahatsızlıklarını tedavi amacıyla yaptıkları turizm hareketi olarak ifade edilen **sağlık turizmi** de ekoturizmi destekleyen turizm hareketlerindedir. Ayrıca otantik pazarlar ve festivaller de ekoturistlerin ilgisini çekmektedir. Özellikle en sık yapılan doğa turizmi aktivitelerinden doğa yürüyüşü ve bisiklet turlarına katılanlar, gittikleri yerlerdeki otantik pazarları da ziyaret ederek, yerel halkın ekonomik durumunu iyileştirmektedir. Sıralanan bu değerlerin tamamı Dikili’de mevcuttur ve bilhassa kırsalda yaşayan yerel halkın özgün yemek ve içecekleri mutlaka ekoturizme kazandırılmalıdır.

Ekoturizmde yöre halkı ve diğer bölgesel ilgi grupları, ekoturizmin gelişiminde aslında zorunlu ortaklardır. Ev pansiyonculuğu ile yerel halk ekoturiste konaklama imkânı sunarken, sundukları ürünün kaliteli devamlılığında da sorumluluk almalıdır. Ekoturizmde günübirlik ziyaretçiler yerine, en az 8-14 gün konaklayan turist hedeflenir. İşte bu noktada, doğal ve kültürel mirasa dayalı **çekim noktaları** çok gereklidir ki, Dikili öz kültüründe yer alan ve Kocaoba, Mazılı, Yenice, Samanlık ve Çağlan köylerinde yaygın otantik ünlü Yayıcbekir halılarını, kilimleri, heybeleri dokumayı; iğne oyası, dantel işleme, eldiven-çorap örme vb. geleneksel el sanatlarını öğrenme-öğretme aktiviteleri de iyi bir çekim noktası olabilir.

Güzel doğal alanlar çok yerde mevcuttur. Ekoturizmin sürdürülebilir olması için Dikili’de ekoturizme konu olacak sahaların, ilgi gruplarının mümkünse tamamına hitap eden anlamlı ve cazip bir tarza/tarzlara dayandırılması, Dikili ekoturizminin, farklılık kazandıran unsur/unsurlar üzerine oturtulması gerekir. Bu bağlamda örneğin **“koruk şurubu”** ve **“otlu yumurta”** gibi gastronomik yeni değerler tespit etmek maksadıyla yapılacak bilimsel ve akademik çalışmalar ve özgün Dikili yeme-içme kültüründen örneklerin sunulduğu yarışmalar mutlaka desteklenmelidir.

Yakın Dönem İçin Tekliflerimiz

Dikili’de yıllardır devam eden festivaller ve otantik mahalle pazarları yanı sıra sürdürülmekte olan fakat teknik ve hukuki bir zeminden uzak olta balıkçılığı, su altı dalış, şnörkelle deniz içi gözlemciliği, doğa yürüyüşü, bisiklet turizmi, kamp-karavan turizmi, mağara turizmi aktivitelerini standartlaştırmak ve yerel halka gelir getirici faaliyetlere dönüştürmek amacıyla yakın dönem için tekliflerimiz aşağıda sıralanmıştır:

- 1- Öncelikle, 64. Hükümet Programında (Anonim, 2015b) yer alan “5 Örnek Ekoturizm Bölgesi”nden biri mutlaka Dikili’de tesis edilmelidir. Proje alanlarında gerçekleştirilecek her bir aktivite için Türkçe, İngilizce, Almanca, Fransızca, Arapça, Çince, Japonca ve Rusça dillerinde hazırlanacak kitapçıklar da o alanda hazırlanmış uluslararası kapsamlı birer kaynak olabilir. Bu kitapçıklarda, aktiviteye katılanların sıradan ihtiyaçlarını karşılamada, olası sağlık ve güvenlik sorunlarında alacakları hizmetler ve bu maksatla kurulmuş tesislere ilişkin bilgiler de mevcut olmalıdır.
- 2- Dikili’de halen yapılmakta olan turizm etkinlikleri de tartışılıp değerlendirilmelidir. İlçede sürdürülemez olan turizm veya gelir getirici faaliyetler saptanıp tanımlanmalıdır. İşte bu noktada, Dikili ilçe merkezinde ve mümkünse ekolojik

dizayn edilmiş bir tesiste organize edilecek **“Dikili’de Ekoturizm”** temalı uluslararası bir sempozyum öncelikli tekliflerimizdendir. Bu sempozyuma mutlaka **Uluslararası Ekoturizm Topluluğunun/The International Ecotourism Society/ TIES’in** katılımı sağlanmalı; sempozyumda ortaya koyulan fikirlerle revize edilmesi gereken **“Dikili Ekoturizi Yol Haritası”** uluslararasılaştırılmalıdır.

3- Eko-çiftlik Turizmi: Bu amaçla dağ köylerinden çiftçilikle geçinen 12 aile ile anlaşılmalıdır. Üç AB ülkesinin her birinden 4 yıl boyunca, her yılın 4 ayı (örneğin Ocak, Nisan, Temmuz, Ekim aylarında) 4’er kişi olmak üzere toplam 12 ekoturist davet edilmeli ve anlaşma yapılan 12 ailenin her birinde birer ekoturist 10 gün süreyle ailelerle birlikte yaşamalıdır. Onlarla birlikte ev, tarla, bahçe işleri yapmalı; nişan, düğün, sünnet cenaze, mevlüt vb aktivitelere katılarak yerel kültürü yerinde görüp inceleme fırsatı bulmalıdır. Gerekğinde bu törenler veya festivaller ekoturistlerin geliş dönemlerinde gerçekleştirilmelidir. Aynı dönemlerde, Dikili’den de Belediye Başkanlığınca her dönem için ayrı belirlenecek 4’er ekoturist, proje ortağı diğer 3 ülkeye gidip tarımsal ekoturizm yapmalıdır.

4- Yöre Halkının, Ekotur Şirketlerinin ve Alan Kılavuzlarının Eğitimi: Ekoturizmin baş ve taç prensibi **"doğal kaynaklarda sürdürülebilir turizm ve girdilerin ekseriyetinin ekoturistik kaynakta kalması"** ancak eğitimle mümkündür. Bu bağlamda yöre halkının, ekotur şirketlerinin ve her bir ekoturistik faaliyetin gerçekleştirilmesinde ilk vazifeli olacak **“alan kılavuzlarının”** eğitimi büyük önem arz etmektedir. Eğitim programları Belediye tarafından temin edilecek, tercihen mevcut otantik evlerden yeter büyüklük ve adette satın alınıp, ekoturistik yaklaşımla tefriş edilen proje mekânlarında gerçekleştirilmelidir. Yöre halkının, ekotur işletmelerinin ve alan kılavuzu (ekotur rehberi) eğitiminde yerel ekolojik, kültürel ve tarihi değerlerin tanıtımı ve sürdürülebilir kullanımının işlendiği uluslararası esaslar dikkate alınarak hazırlanacak özgün programlar uygulanmalı; eğitimler sonunda kursiyerlere sertifika verilmeli ve bu sertifikalar küçük ölçekli ekoturistik işletme açmak, ekotur işletmesi faaliyetinde bulunmak ve alan kılavuzluğu yapmak için zorunlu belgelerden olmalıdır. Sertifika programları yılda en az iki defa tekrarlanmalıdır. Sertifika programları başlamadan kurulmuş işletmelerle, alan kılavuzluğu yapmakta olan şahısların da, projenin ilk yılında sertifikalarını almaları mecburi olmalıdır. Sertifikalı işletmeci ve alan kılavuzlarının çalışma usul ve esasları, mevcut yasal hükümler kapsamında belirlenirken, zorunlu değişiklikler de en kısa zamanda gerçekleştirilmelidir.

- 5- **A ve B Tipi Mesire Yerleri Tesisi:** Dikili ilçe sınırları içinde mesire yeri statüsünde bir yer mevcut değildir. Oysa **Su Çıktı Memba Suyu** ve **Saz Çayırı** yaz aylarında bir **gezi ve dinlenme** yeridir ve **B Tipi Mesire Yeri** gibi işlev görmektedir. Alaçam ormanları içinde yer alan **Yayla, Bebek, Gölcük, Hacikerim** bölgeleri başlıca **kamp ve dinlenme** yerleri olup, **A Tipi Mesire Yeri hüviyetine** bürünmüştür. **Bademli köyünün tabii güzellikleri; Merdivenli ve Denizköy'de bulunan krater gölleri ile mağaralar ve Madra Çayı'na dayanan ormanlar** da mesire yeri gibi kullanılan alanlardandır. **Vakit kaybedilmeden Dikili'de en az 1'er adet A ve B Tipi Mesire Yeri resmen kurulmalıdır.**
- 6- **Ekoturistik Tarımsal Ormanlık:** Bunun için, yörede devlet ormanı sınırları içinde kalmakla birlikte özel-tüzel mülke sınır olduğu için fiilen ormanlık faaliyetlerine dahil edilemeyen tampon arazilerden belirlenecek en az bir alanda, gerekli izin-irtifa, kiralama işlemleri tamamlanıp kültür ve/veya doğal ahat, böğürtlen, ahududu, yabani çilek, mercan köşkü, adaçayı vb yabancı meyve-tıbbi bitki bahçesi (**Organik Odundışı Orman Ürünleri Bahçesi**) kurulmalıdır. Bu bahçede, yöreye günübirlik veya Bademli, Merdivenli, Denizköy vb yerleşim yerlerinde kurulacak özel-tüzel işletmelere konaklamalı gelen ekoturistler, meyve-bitki hasadını bizzat yaparken, isterlerse bitki üretme-yetiştirme çalışmalarına da katılabilmeli ve karşılığında makul bir ücret ödemelidir.
- 7- **Doğada Yön Bulma (Oryantring):** Uluslararası Oryantiring Federasyonu'nun kabul ettiği dört oryantiring disiplininden (Anonim, 2014) aşağıda açıklanan üçünün yapılabileceği, mümkün olursa her biri için birer saha tesis edilmelidir.
- **Koşu:** Yürüyerek veya koşarak yapılabilir.
 - **Dağ bisikleti:** Kuralları koşu oryantiringine benzer. Mesafeler çoğu kez daha uzun, harita ölçeği daha büyüktür. Yarışmacılar haritalarını gidona tuttururlar.
 - **Patika:** Özellikle engellilere yönelik, hız unsurunun geri plana itilip harita okuma unsurunun vurgulandığı oryantiring branşıdır. Tekerlekli sandalye ile katılan bir sporcu ile koşabilen bir sporcu eşit koşullarda yarışabilir.
- Talep geldiğinde, bu tesislerde şu oryantring çeşitleri de yapılabilecektir (Anonim, 2014):
- **Skor oryantiringi:** Amaç, belirlenen sürede azami sayıda hedef bulmaktır. Zaman dolduğunda takım ya da bireylerin bulduğu hedef sayısına göre puan değerlendirilmesi yapılır.

- **Bayrak oryantiringi:** Takımlar halinde yapılır. Her yarışmacı bulması gereken hedefe ulaştığında aynı takımdan başka bir sporcu sonraki hedefi bulmak için çıkar.

8- Doğa Yürüyüşü (Trekking): Ege Turizm Derneğinin çalışmasında (Anonim, 2009b), 7 doğa yürüyüşü ve 1 bisiklet safari güzergâhı saptanmış olup bu güzergâhlar aktif kullanımdadır. Ancak bunlar, bilimsel bir yaklaşım ve standartlara göre tesis edilip, sertifikalı alan kılavuzları eşliğinde kullanılan güzergâhlar değildir ve mutlaka zorluk derecelerine göre kısımlara ayrılmalıdır. Ayrıca bunların hepsinde güzergâhın ekseriyeti, asfalt kaplama olup motorlu taşıt trafiğine açıktır. Oysa Dikili sınırları dâhilinde çok fazla doğal ve tarihi yürüyüş güzergâhı mevcuttur. Örneğin tarafımızdan taslağı hazırlanan **Antik Perperene Yolu**, doğal Türk kızılçamı ve yer yer Türk meşelerinin altından geçip 487 m yükseltideki tepelikten fıstıkçamı deryasını seyre dalmayı; otantik yörük çadırında soluklanıp Türk kahvesinin lezzetini damaklarında yaşadıkdan sonra, fıstıkçamları arasında MÖ 5. yy'dan kalma lahitleri, iki sur kalıntısı, bir tapınak, bir hamam ve 2000 kişi kapasiteli bir antik tiyatroyu görmek için Perperene'ye doğru ilerlemeyi; kısaca doğayı ve tarihi içinde hissederek gidiş-dönüş yaklaşık 3,5 km uzunluğundaki, toprak ve yer yer antik taş döşeme yolda yürümeyi hayal edenler için ideal bir "kolay" doğa yürüyüşü güzergâhıdır (Şekil 1-4). Bu güzergâhı **bisiklet safari** için de kullanmak olasıdır.

Tercihen mekân, mümkün olmazsa zaman olarak diğer aktiviteleri etkilemeyecek ve beş güzergâh sınıfının (1- Çok kolay, 2- Kolay, 3- Orta, 4- Yorucu, 5- Çok zor; Anonymous, 2008) her birinden asgari bir adet güzergâhı, kullanım dönemleri ve taşıma kapasiteleri ile birlikte belirlemek ve her güzergâh üzerinde sağlı – sollu 10'ar metrelik şeritlerde yer alan anıtsal ve/veya özellikli ot, çalı, ağaççık ve ağaçların bulunduğu yerlere ait konumsal ve fizyografik bilgileri, türlere ait sistematik ve morfolojik özelliklerin de verildiği **"Dikili Doğa Yürüyüş Güzergâhları"** rehberini hazırlamak, ilk çalışma olabilir.

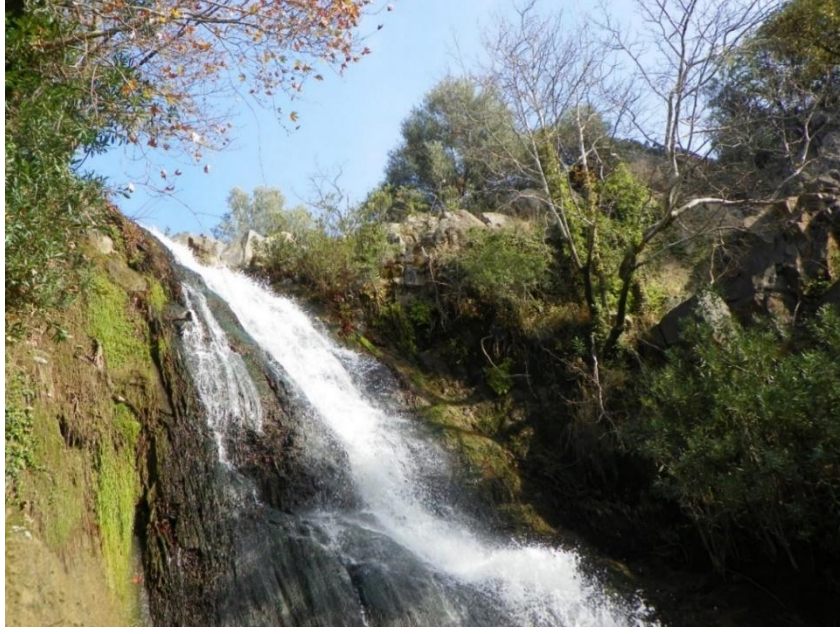
9- Stabilize Yolda Tekerlekli Sandalye ile Doğa Gezintisi: Çapı 20 mm'den büyük olmayan çakılla stabilize edilmiş, genişliği tercihen 2, 5 m (2,0-3,0 m), eğimi tercihen ortalama % 5 (en düşük % 5 - en büyük % 10) olan trafiğe kapalı kırsal ve ormanlık alanlardaki yollardan (Anonymous, 2008) 2-4 adedi bu etkinlik için planlanıp, **"Dikili Engelsizler Doğa Gezinti Güzergâhları"** tanıtım kitapçığı hazırlanabilir.

10- Atlı Doğa Yürüyüşü: Atlı doğa yürüyüşü için, doğa ve at severlerin **yılkı atlarını da izleme imkânı bulacakları yer/yerler yahut Karagöl gibi eşine az rastlanır doğal mekânlar** tercih edilmelidir. Tercihen mekân, mümkün olmazsa zaman olarak diğer aktiviteleri etkilemeyecek ve üç güzergâh sınıfının (1- Kolay, 2- Orta, 3- Zor; Anonymous, 2008) mümkünse her birinden asgari birer adet güzergâh, kullanım dönemleri ve taşıma kapasiteleri ile birlikte belirlenip her güzergâh üzerinde sağlı – sollu 10’ar metrelik şeritlerde yer alan anıtsal ve/veya özellikli ot, çalı, ağaççık ve ağaçların bulunduğu yerlere ait konumsal bilgilerin, türlere ait sistematik ve morfolojik özelliklerin yer aldığı **“Dikili Atlı Doğa Yürüyüşü Güzergâhları”** rehberini hazırlamak isabetli olur.

11- Doğada Görüntü Avcılığı (Foto Safari): Doğa ve doğal yaşama ait enstantaneler kadar farklı kültürel etkinliklerde, yaşamın içinden değişik insan portreleri de foto safari tutkunlarına ilginç gelebilir. Göçerlerin yaşantıları ve köy hayatı bunlara iyi örneklerdir. Tercihen mekan, mümkün olmazsa zaman olarak diğer aktiviteleri etkilemeyecek flora-fauna elemanları, portre ve manzara fotoğrafı çekmeye uygun altı güzergâh sınıfının (1- Aile için, 2- Kolay, 3- Orta, 4- Zor, 5- Sarp, 6- Çok sarp; Anonymous, 2008) ve **“hayatın içinde insan”** temasına uygun foto çekimlerine müsait mekanların, mümkünse her birinden asgari birer güzergâh/meکان, kullanım dönemleri ve taşıma kapasiteleri ile birlikte belirlenerek ve her güzergâh üzerinde sağlı – sollu 30’ar metrelik şeritlerde yer alan anıtsal ve/veya özellikli ot, çalı, ağaççık ve ağaçların; yaban hayvanlarının ve ilginç doğa manzaralarının görülebileceği seyir noktalarının ve değişik insan manzaraları sunan mekanların bulunduğu yerlere ait konumsal ve fizyografik bilgilerin, flora ve fauna elemanlarına ait sistematik ve fotoğraf sanatında önemli dönemsel morfolojik özelliklerin yer aldığı bir kitapçık, **“Dikili Foto Safari Güzergâhları”** hazırlanmalıdır. Ayrıca iki **foto safari** güzergâhı/meکانı saptayıp, gerekli donatıları da yerleştirerek önümüzdeki birkaç yıldan birinde **“Uluslararası Dikili Doğada Görüntü Avcıları”** Yarışması düzenlenmelidir.

12- Sportif Olta Balıkçılığı - Sualtı Dalış Turizmi - Şnorkelle Denizaltı Gözlemciliği: Dikili 42 km deniz kıyısına sahip olup, bunun 36 km’si plaj niteliğindedir. Ayrıca Dikili sahillerinde birbirine çok yakın ikişer adadan oluşan, takım adalar şeklinde 6 ada mevcuttur. Bu adalar ve açıkları ekoturizme kazandırılabilir; fakat kapsamlı bir araştırma zorunlu görülmektedir. Halkın halen yararlanma biçimi ise, “Nerede, neler yapılabilir?” sorusuna cevap olacak özel ipuçları içermektedir. Tavşan Adası olarak da bilinen Garip Ada ile Kalem Adası

arasındaki Akvaryum diye isimlendirilen yerin şnorkelle deniziçi gözlemi aktivitesinde sıkça kullanılıyor olması ve Tavşan Adasında yabani tavşanların gözlenmesi, buna güzel örneklerdir (Şekil 5).

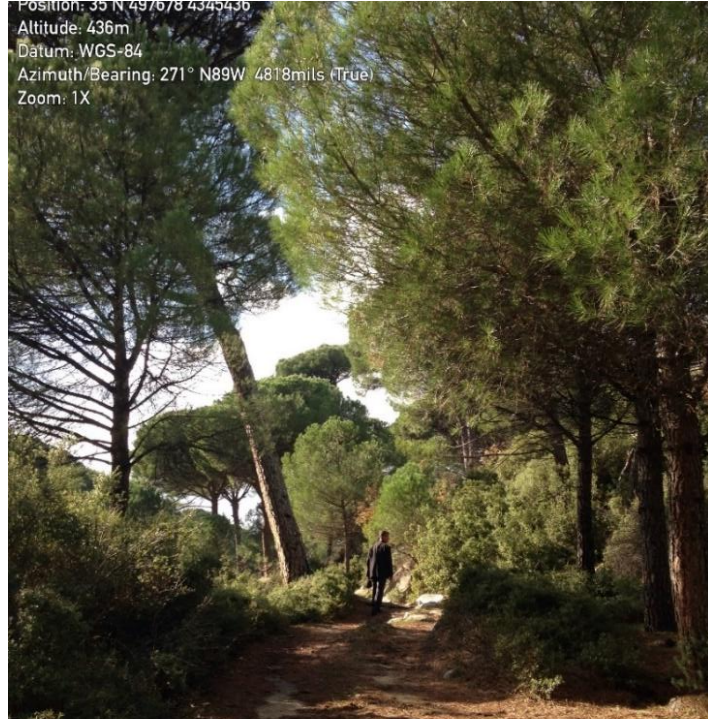
Şekil 1. Nebiler şelalesi (Foto: Musa GENÇ).

Şekil 2. Nebiler şelalesi ve Çukuralan bisiklet turizmi güzergâhlarının Google Earth görüntüsü.

Şekil 3. Taslak Perperene doğa yürüyüşü güzergâhı (Çizen. Musa GENÇ)

Şekil 4. Antik Perperene yolunun başlangıcı (Foto: Musa GENÇ).

Şekil 5. Sportif olta balıkçılığı - sualtı dalış turizmi - şnorkelle denizaltı gözlemciliğine de uygun adalarda gün batımı (Foto: İ. Atilla ACAR).

Orta ve Uzun Dönem İçin Tekliflerimiz

Başlanan çalışmalar devam ederken, sunulan projelerin kabul edilip edilmemesine bağlı olarak yeni çalışmalara başlanmalıdır. Nitekim “Dikili Örnek Ekoturizm Bölgesi” projesi kabul edilecek olursa, aşağıdaki çalışmalar, orta ve uzun dönem çalışmaları olarak planlanmalıdır:

- 1- Farklı Malzemelerle Üstü Kaplanmış Patikalarda Bisiklet Turizmi:** Doğa yürüyüşü güzergahlarının bazıları bisiklet safari için de kullanılabilir. Tercihen mekan, mümkün olmazsa zaman olarak diğer aktiviteleri etkilemeyecek ve beş güzergâh sınıfının (1- Aile için, 2- Kolay, 3- Orta, 4- Zor, 5- Sarp, 6- Çok sarp; Anonymous, 2008) kullanım dönemleri ve taşıma kapasiteleri ile birlikte belirlenip her güzergâh üzerinde sağlı – sollu 10’ar metrelik şeritlerde yer alan anıtsal ve/veya özellikli ot, çalı, ağaççık ve ağaçların bulunduğu yerlere ait konumsal bilgilerin, türlere ait sistematik ve morfolojik özelliklerin yer aldığı **“Dikili Bisiklet Turizmi Güzergahları -1”** rehberi hazırlanmalıdır (Şekil 6).
- 2- Kaplamasız Yol ve Patikalarda Bisiklet Turizmi:** Terk edilmişler başta olmak üzere her türlü orman yolu, gerekli izin ve irtifalar alınarak, bu maksatla rahatlıkla kullanılabilir. Tercihen mekân, mümkün olmazsa zaman olarak diğer aktiviteleri etkilemeyecek ve üç güzergâh sınıfının (1- Kolay, 2- Orta, 3- Zor; Anonymous, 2008) mümkünse her birinden asgari birer adet güzergâh, kullanım dönemleri ve taşıma kapasiteleri ile birlikte belirlenecek ve her güzergâh üzerinde sağlı – sollu 10’ar metrelik şeritlerde yer alan anıtsal ve/veya özellikli ot, çalı, ağaççık ve ağaçların bulunduğu yerlere ait konumsal ve fizyografik bilgilerin, türlere ait sistematik ve morfolojik özelliklerin yer aldığı **“Dikili Bisiklet Turizmi Güzergahları -2”** rehberi hazırlanmalıdır.
- 3- Botanik Turizmi:** Bu maksatla seçilecek en az üç güzergâh, **anıtsal veya özellikli** bir bitkiye götürürken, ekoturistlerin, mevcut bitkisel zenginliği en üst düzeyde görmelerini de sağlamalıdır. Bu bağlamda, deniz seviyesinden başlayıp hâkim bir tepeye doğru yapılacak bir aktivite de ilginç olabilir; 4 mevsimin her birinde dikkat çekici gözlemlerin yapılabileceği dönemleri belirlemek ve sunmak da, botanik tutkunlarını etkileyecektir. Örneğin mantar çeşidi zenginliği ile meşhur **Kementepe yaylasına** çıkaran bir güzergâh, mantar çıkış döneminde hizmete sunulursa ilgi çekebilir. *Heraclium platytaenium*, *Campanula lyrata* subsp. *Lyrata*, *Euphorbia cardiophylla*, *Crocus biflorus* subsp. *Nubigena*, *Allium stylosum*, *Fritillaria carica* subsp. *carica* ve *Centaurea amasiensis*, Dikili endemik bitkileri olarak kayıtlarda mevcuttur (Anonim, 2009). Fakat bu bitkilerin özel korumaya alınması, hatta olası tahribatları önlemek için yayılış mekanlarının saklı tutulması, kanımızca gereklidir.

Şekil 6. Üstte kaplamalı, altta kaplamasız bisiklet turizmi yolları (Foto: Musa GENÇ).

Tercihen mekân, mümkün olmazsa zaman olarak diğer aktiviteleri etkilemeyecek ve bitkisel tür zenginliğine sahip yahut **özelliikli** bir bitkiye veya **anıt ağaca** ulaşmayı sağlayan altı güzergâh sınıfının (1- Aile için, 2- Kolay, 3- Orta, 4- Zor, 5- Sarp, 6- Çok sarp; Anonymous, 20008) mümkünse her birinden asgari birer adet güzergâh, kullanım dönemleri ve taşıma kapasiteleri ile birlikte belirlenip, her güzergâh üzerinde sağlı – sollu 30’ar metrelik şeritlerde veya anıtsal ve/veya özelliikli ot, çalı, ağaççık ve ağaçların bulunduğu yerlere ait konumsal ve fizyografik bilgilerin, türlere ait sistematik ve morfolojik özelliklerin yer aldığı **“Dikili Botanik Turizmi Güzergâhları”** rehberi hazırlanmalıdır.

- 4- Fauna Turizmi (Yaban Hayatı Gözlemciliği):** Dikili ilçe sınırları içinde, Bern sözleşmesine göre belirli zamanlarda korunması gereken (bzkg) 2 kurbağa; 4’ü kesin korunması gereken (kkg), 8’i bzkg olmak üzere 12 sürüngen; 17’si kkg, 13’ü

bzkg olmak üzere 33 kuş türü ve 1'i kkg, 8'i bzkg olmak üzere 15 memeli yaşamaktadır. Ayrıca göçmen kuşların kullandığı 2 göç yolu ilçe sınırları dâhilindedir (Anonim, 2009a). **Fauna turizmine açılacak güzergahlar tespit edilirken, bu doğal değerlerin korunması için gerekli dikkat mutlaka gösterilmelidir.** Fakat Tavşan adasında tavşanları, Bademli Pizza plajı girişinde kuşları, özellikle su ihtiyaçlarını giderirken yıldı atlarını ve bölge ırkı dağ sığırlarını gözlemlemek; gereken izinler alınarak kiralanacak bozuk bir orman alanında, kelebekleri cezbeden çalı türleriyle oluşturulacak yaklaşık 1- 2 hektarlık bir kelebek gözlem alanı tesis edip, kelebekleri seyretmek bilhassa fauna tutkunları için özlemle beklenen mekanlar olabilir.

Tercihen mekan, mümkün olmazsa zaman olarak diğer aktiviteleri etkilemeyecek ve fauna gözlemeye elverişli altı güzergâh sınıfının (1- Aile için, 2- Kolay, 3- Orta, 4- Zor, 5- Sarp, 6- Çok sarp; Anonymous, 20008) mümkünse her birinden asgari birer adet güzergâh, kullanım dönemleri ve taşıma kapasiteleri ile birlikte belirlenerek her güzergâh üzerinde sağlı – sollu 30'ar metrelik şeritlerde yer alan anıtsal ve/veya özellikli ot, çalı, ağaççık ve ağaçların; yaban hayvanlarının görülebileceği seyir noktalarının bulunduğu yerlere ait konumsal ve fizyografik bilgilerin, flora ve fauna elemanlarına ait sistematik ve morfolojik özelliklerin yer Aldığı **“Dikili Fauna Turizmi Güzergâhları”** rehberi hazırlanmalıdır.

- 5- **Kaya Tırmanışı:** Uzun (rock climbing) ve kısa (bouldering) kaya tırmanışına uygun en az 2 kayalık saha belirlenip, buralar tırmanma zorluk derecelerine göre (Anonymous, 2014) sportif faaliyetler için hazırlanabilir. Yine hazırlanacak **“Dikili Kaya Tırmanışı Güzergâhları”** tanıtım kitapçığında kaya tırmanış alanlarına ulaşım sırasında güzergâhlar boyunca sağlı-sollu 30'ar metrelik şeritlerde ve bu mekânlarla yakın çevresinde (mekânı çevreleyen 30 m'lik şeritte) görülebilecek canlı-cansız, tarihi-kültürel objelerin de özellikleri açıklanabilir.
- 6- **Macera Parkı:** İçinde boşluk ve açıklıkların da mevcut olduğu ormanlık bir alanda, dikili vaziyetteki canlı-cansız ağaç gövdeleri arasında gerili halatlar veya asma halat köprüler üzerinde, ağaç gövdesi-dalı üzerinde veya ahşap köprülerle; ağaçların tepelerinde inşa edilmiş kulübeler ve bu kulübeleri birbirine bağlayan asma halat köprülerden istifade ederek, yere hiç basmadan ormanda safari yapmayı mümkün kılan macera parkları tesis edilebilir (Şekil 7). Üç tip olan macera parklarından ilki çocuklar (3-9 yaşlarında), ikincisi büyük çocuklar (10-16 yaşlarında), üçüncüsü gençler-olgunlar (16 yaşından büyükler) için, bizzat bu tip tesisleri planlama ve inşa etmede profesyonelleşmiş şirketlere kurdurulmalıdır. **Macera parklarından**

faýdalanacaklar mutlaka, bu aktiviteler için bizzat macera parkı işletmesi tarafından verilecek eğitimi almış kişiler olmalıdır.

Şekil 7. Ağaçlar üstünde bir dizi aktivitenin yapılabildiği macera parklarına bir örnek (URL-1'den).

SONUÇ

“Dikili’de Ekoturizm ve Rekreasyon” için doğru kararlar alınmalı ve geç kalmadan, yeni şeyler de yapılmalıdır; ancak, yeni bir şey yapmak, var olanın yanlış ve eksiklerini gidermek değildir; o zamana kadar yapılmayanı yapmaktır.

Örneğin, rekabetçi ve özgün bir destinasyon oluşumu için gerçekçi beklentiler ortaya koyulmalıdır. **Yüksek ekolojik değerlere sahip olan sahalara, her zaman yüksek turizm değeri içermeyebilir.** Turizm, ancak doğru pazar ürünlerini hedeflediği zaman başarılıdır. Özellikle hassas tabiat alanları ekoturizm için planlanırken, taşıma kapasitesi mutlaka belirlenmelidir. Çünkü hassas tabiat alanlarından bile beklenen faydalar yüksektir ve ne yazık ki, taşıma kapasitesinin düşüklüğü sınırlı sayıda turist demektir.

Unutulmamalıdır ki, **“ekoturizm işletmeciliği, entegre bir doğal alan yönetimidir.”** Bu bağlamda, örneğin **konaklama ve diğer turizm altyapıları mümkün olduğunca doğal alanların dışında** planlanmalıdır. Bu sayede, mesela ev pansiyonculuğu gibi yöreye ekonomik girdi getirecek bir sektör de kolayca gelişebilir.

Doğal alanlar, özellikle İzmir’de çok hassastır ve doğa, ekoturizmde öncelikle aranan kaynaktır. Fakat doğanın bırakınız tahribine, yorulmasına bile neden olunmamalıdır. İşte bu noktada, ekoturizm bölgesinde kültürel, dinsel ve tarihi çekicilikler varsa bunlardan mutlaka istifade edilmelidir. Bunun için geleneksel hayat, yerel kültür, kırsal ve sosyal ekonomik yapılar da, ekoturizmde kesinlikle temel kaynaklar haline getirilmelidir. Doğanın içinde ve doğal

davranışların sergilendiği bir mekânda zamanını geçirmek isteyen ekoturistlere sunulacak örneğin mizansen değil gerçek bir geleneksel düğün, sünnet hatta cenaze merasimi onların ilgisini doğadan uzaklaştıracak ve doğada oluşacak olası baskılar daha da azalacaktır.

Doğaya dayalı turizm yönetiminin entegre bir anlayışla; yani turizme tahsis edilecek alan ve çevresinin sahip olduğu doğal, tarihi ve sosyo-ekonomik kaynakları ve bu kaynaklardan turist olarak yararlanacakları bütüncül ele alarak değerlendirilmesi zorunludur. Yine, sürdürülebilir turizmin önemli bir ögesi olan **ekoturizmin de gelişimi, piyasa taleplerine** göre şekillenir ki, talepler doğru belirlenmelidir. Keza, ekoturizmi sağlıklı ve güvensiz bir ortamda yapmak mümkün değildir. Bu nedenle Dikili’de de **“tam donanımlı hastaneler ve güvenlik birimleri”** bulunmalı ve mutlaka **“arama-kurtarma ekipleri”** olmalıdır.

İzmir’in önemli turistik değerlerinden biri olan Dikili ilçesini, doğa sporları altyapısına sahip, açık hava eğitim alanları bulunan, yenilikçi bir ekoturizm ve rekreasyon merkezi haline dönüştürmek mümkündür. Öyle ki, modern yöntemlerle tanıtımını yapıp, ekoturizm kaynaklarına ulaşım imkânları artırıldığında Dikili, yakın gelecekte sadece İzmir’in veya Türkiye’nin değil dünyanın önemli ekoturizm merkezlerinden biri haline gelmeye namzettir.

Kaynakça

Akay, B., Zengin, B. (2012). Ekoturizm Kaynaklarının Geliştirilmesi: Doğu Marmara Bölgesi Örneği. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14 (23): 115-12.

Anonim (2007). Türkiye Turizm Stratejisi 2023, Eylem Planı 200-2013.

<https://www.kultur.gov.tr/Eklenti/906.ttstratejisi2023pdf.pdf?0> (18.08.2016)

Anonim (2009a). Yerlitahtacı Altın Madeni Açık Ocak İşletmeciliği Projesi Nihai ÇED Raporu. Proje İçin Seçilen Yerin Adı, Mevkii. İzmir İli, Bergama İlçesi, Yerlitahtacı Köyü Raporu, Hazırlayan Kuruluş Nazka Mühendislik San. Tic. Ltd. Şti., İli – Rapor Tarihi. İzmir – Eylül 2009.

Anonim (2009b). İzmir Ekoturizm Güzergâhları. Ege Turizm Derneği, İzmir, 527 s.

Anonim (2010). İzmir İlçeleri GZFT Analizi. <http://www.izka.org.tr/files/gzftpdf/tumilceler.pdf> (18.08.2016)

Anonim (2013). İzmir İlinde Doğa Turizmi Master Planı. Orman ve Su İşleri Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü IV. Bölge Müdürlüğü İzmir Şube Müdürlüğü.

<http://bolge4.ormansu.gov.tr/4bolge/Files/A-TUR-PLAN/pdf/%C4%B0zmir%20Do%C4%9Fa%20Turizmi%20Master%20Plan%C4%B1-enson.pdf> (18.08.2016)

Anonim (2014). Oryantiring. <https://tr.wikipedia.org/wiki/Oryantiring#Kurallar> 05.06.2014, 23:05.

Anonim (2015a). TÜRSAB Doğa ve Macera Turizmi Raporu 2015.

https://www.tursab.org.tr/dosya/12896/tursab-dogamaceraturizmi_12896_5091237.pdf

(18.08.2016)

Anonim (2015b). 64. Hükümet Programı.

http://www.basbakanlik.gov.tr/docs/KurumsalHaberler/64.hukumet_programi.pdf (18.08.2026)

Anonymous (2008). Classification and Grading for Recreational Trails. First edition October 2008. The Irish Sports Council.

http://www.irishtrails.ie/National_Trails_Office/Publications/Trail_Development/Classification_Grading_of_Recreational_Trails.pdf (18.08.2016)

Anonymous (2014). Ratings of Difficulty & Classes of Rock Climbing.

<http://www.ashevillenow.com/outdoor-activities/rock-climbing/rock-climbing-ratings>

(18.08.2016)

Ataberk, E., Baysal, F. (2011). Utilization of natural and cultural resources of Dikili (Izmir) for tourism. The 2nd International Geography Symposium GEOMED 2010, *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 19: 173–180.

URL-1. Catamount Adventure Park. <http://www.catamounttrees.com/> (25.10.2016)